List 17. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 29. aprila 1863.

Gospodarske stvari.

Kako je z govejo kugo na dalje.

Ko je prve dni preteklega tedna glas prišel v Ljubljano, da je goveja kuga se prikazala v nekterih krajih metliškega, črnomeljskega in kostanjeviškega kantona na Kranjskem, je tukajšna c. kr. vlada brž poslala dr. Bleiweis-a v zaznamovane kraje, da se prepriča, je li res prava kuga ali ne, — da pozvé na drobno vse, odkod in kako se je pritepla na Kranjsko, — kaj se je že storilo, da se, ako je moč, zatare bolezen, in da dodá še, kar je za obrambo njeno treba.

Kako se je kuga iz Hrvaškega zatrosila v vas Selo metliškega kantona, je bravcem našim že iz poslednjih „Novic“ znano, kakor tudi to, kako je iz Sela prišla v Preloke in Balkovce črnomeljskega kantona. Tudi v Tribučah se je pokazala bolezen, in tudi Žuniče niso celó brez suma. V Metliki ni gotovo, da je bila kuga; vendar se je storilo, kar postava veleva. Tudi v Senožečah se je prikazala sumljiva bolezen. Povsod se ostro spolnujejo postavne ravnila.

Nenadoma pa se je bolezen poslednje dni tudi v kostanjeviškem kantonu pokazala in sicer v 4 vaseh, namreč v Prušni vasi, v Ostrcu, v Orehku, v Sajevcu in pa v Kostanjevici pri nekem mesarju. Do 26. dne t. m. je v teh krajih poginilo 14 goved, pobilo se jih je 16. Kako se je zatepla v te kraje, se čisto za gotovo ne dá spričati. Sumi se troje: eni trdijo, da se je zatrosila po neki koži iz Hrvaškega prinešeni; drugi, da po dveh mazačih, ktera sta hodila po Hrvaškem in Kranjskem bolno živino ozdravljat; tretja pot pa je tudi ta, da je kaka bolna živina skrivé prišla iz Hrvaškega in zlasti iz Granice vojaške, kjer imajo v sluinski okolici dosti kuge, pa se naša kranjska meja stikuje z Granico tako, da živina na paši skupaj pride, ako se ne postavi vojaški kordon.

Zdaj se je ukazalo z največo ostrostjo vse, kar postava zapoveduje, in kolikor je mogoče, se čuje nad tem, da se tudi spolnujejo postave. Bolna živina, ki ni še poginila, se je vsa pobila, pa tudi tista, ki je z bolno v dotiki bila, tako, da je za zdaj vse iz poti spravljeno, kar je nevarno. Okužene hiše in vasí so zaprte; čuvaji čujejo ponoči in podnevi na potih; hlevi so počedeni ali se še čedijo; prepovedano je živino skupaj napajati, in ker siromašni ljudje nimajo celó nič suhe krme, je sicer dovoljena paša, pa vsakemu posebej. Žalibog, da pri vsi tako očitni nevarnosti so ljudje zlo nemarni; ne zaperajo, dokler se jim vse ne postrelí, kuretine, psov in prešičev, ki lahko bolezen na nogah ali životu zanesejo. Tudi v tem so premalo varni, da se shajajo z ljudmí okužene hiše, ali da taki grejo v cerkev ali pošiljajo otroke v šolo. Vse to je zdaj prepovedano, ker na sto potih je okuženje mogoče.

Res, da so nadloge za ljudí v takih časih sila velike, — res, da je zlasti v revnih krajih s pašo velika težava pa tudi z obdelovanjem polja, ker večidel teh vasí nima ne enega konja, da bi namesti volov delo opravljal; al ne more drugače biti, če nočemo, da nam vsa goveja živina ne pocepa, ker bolezen je strašna in nobenega zdravila ni. Vsa pomoč pride le od Boga; al Bog pomaga v taki sili le tistemu, kdor ni nemarn, nečimrn in se z ognjem sam ne igra. Zato čujte nad vsem, kar je treba in postava veleva, da vam Bog pomaga. Bolezen se pri nas večidel naznanuje tako-le: Živina neha jesti in prežvekovati; vsa klaverna in žalostna stojí mirno na mestu; trese se; hitro sope in težko; poredkoma zakašlja; očí so solzne, tudi iz nosnic in gobca ji teče; blato izprva suho in zapečeno postane čez 2 ali 3 dni mehko, potem pa lije iz živine smrdljiva gnojnica. V 4, 5 ali 6 dni je večidel po nji.

V čubranskem okraji in drugod po Hrvaškem razsaja kuga čedalje huje.

Kmetiški pogovori.

(Konec.)

Pa še ena grja navada je to, komaj da gospodar vrlega pôsla dobí, ki kaže, da bo stanoviten ostal, in je vse po volji gospodarju in njemu, ga že bližnji in daljni sosedje zavohajo in mu sami ali po svojih agentih v podobi starih in mladih bab, tako imenovanih mešetuljah (zubringarcah), pri sebi tako dolgo paradiž in nebesa obetajo, da se pôsel službi odpové. Preteklo poletje smo hlapca po nekem opravilu v neki gradič koj blizo mesta poslali; komaj je tjè došel, ste ga že gospá in gospodičina napadle in nagovarjale, da naj k njima v službo pride, prislužil si bo pri njih veliko več kot kje drugej. Hlapca je to močno šegetalo, da ga plemenitna gospôda v službo vabi, pa vendar, kakor je v enih dneh sam povedal, se je branil, rekoč, da je s službo, in tudi gospodar ž njim zadovoljen, in da ne more nikakor hipoma službe zapustiti. Gospá mu reče, da temu se lahko pomaga; le reci, da so ti oče zlo zboleli in te hočejo brž ko brž domá imeti. In tako se je tudi dovršilo, prašali smo hlapca čez nekoliko dni, ko smo zvedili, kam da v službo pride, če še ni vedil, da ta gospôda le po ulicah pôsle loví in da malokdo obljubljeno plačilo dobí, in da bo tudi on plačo lahko shranil, ktera mu je obljubljena; in res v nekih tednih je gospôda že vzrok našla, zakaj ni s hlapcom zadovoljna, in hlapcu treba je bilo kopita pobrati in si iti zopet drugega poštenega gospodarja iskat.

Al kaj pomaga eno ali drugo dobro reč priporočevati, ktera se ljudí ne prime. Ako bi se le tù in tam iz tega, kar se bere ali sliši, kako zrno v pravi prid porabilo, bi se sčasoma tù in tam marsikaj zboljšalo.

V nekem kraji na Francozkem (Bretagne) pravijo, da so možje, ki divje, najhuje in poredne konje s tem ukrotijo in za porabo in navadno delo pripravne storé, da jim neke besede v uho zašepetajo, zato jih tudi šepetače imenujejo. Tudi od Laplandcov se pripoveduje, da na to vižo svoje severne jelene (sedlone) kroté. Če je to res, imajo konji in sedloni veči nagib k poduku, kot marsikter človek, kteremu se najbolje in splošne resnice po stokrat pripovedujejo, jih pa vendar v svoj prid ne porabi, kar bi mu veliko veliko koristiti znalo.

Ozir po domačii.

Cestne in železnične višave na Kranjskem.

Spisal Hicinger.

Uni pot je v „Novicah“ stal spisek o šempetrskoreški cesti; o tistem spisu zdaj ni mesta kaj več govoriti, ker je vse delo za novo cesto ustavljeno in bo društvo južne železnice železno cesto ondi delalo. Pa nektere besede se mi zdi potrebno, da se popravijo v tistem sostavku o višavah železničnih postaj. Najviša postaja na ljubljansko-tržaški železnici ni v Šempetru, ampak v Postojni. Šempetrska postaja je po prvi meri 1829, in po drugi najnovejši meri 1838 do 1857 čevljev nad morjem; postojnska postaja pa je po prvi meri 1845, in po drugi 1859 čevljev visoka. Prva mera se ozira na čas, ko je bila železnica delana; druga nova mera je bila lansko leto posneta.

Ker bi utegnilo marsikomu vstreženo biti, če se mu naznanijo višave na južni železnici po kranjski zemlji, in dalje tudi po drugem Slovenskem, naj tiste tukaj sledijo:

Od Ljubljane proti Trstu:

	1. mera		2. mera	
Ljubljana	947	čevljev	960	čevljev
Most čez Ljubljanico	934	„	944	„
Borovnica	1056	„	1077	„
Logatec	1524	„	1534	„
Rakek	1757	„	1767	„
Vrh med Planino in Postojno	1909	„	1919	„
Postojna	1845	„	1859	„
Prestranek	1698	„	1708	„
Št. Peter	1829	„	1850	„
Ležeče	1595	„	1592	„
Divača	1370	„	1372	„
Sežana	1132	„	—	„
Prosek	818	„	—	„
Nabrežina	529	„	—	„
Grinjan	257	„	—	„
Trst	32	„	—	„

Od Ljubljane proti Dunaji:

	1. mera		2. mera	
Ljubljana	947	čevljev	960	čevljev
Zalog	874	„	830	„
Laze	842	„	801	„
Kresnice	799	„	753	„
Litija	761	„	718	„
Sava	743	„	700	„
Zagorje	707	„	649	„
Trebovlje	679	„	630	„
Hrastnik	667	„	624	„
Zidani most	644	„	600	„
Laške Toplice	676	„	—	„
Laško	713	„	—	„
Celje	767	„	—	„
Štore	798	„	—	„
Št. Juri	831	„	—	„
Ponkva	883	„	—	„
Poljčane	842	„	—	„
Rače	868	„	—	„
Maribor	865	„	—	„
Pešnica	833	„	—	„
Špilfeld	844	„	—	„
Arnavž	833	„	—	„
Gradec	1154	„	—	„
Bruk	1539	čevljev	—	čevljev
Semernik, vrh	2832	„	2820	„
Dunaj	645	„	—	„

Od Zidanega mosta proti Sisku:

	1. mera		2. mera	
Zidani most	644	čevljev	600	čevljev
Sevnica	—	„	540	„
Rajhenberg	—	„	510	„
Videm-Krško	—	„	510	„
Brežice	—	„	468	„
Zagreb	—	„	360	„
Sisek	—	„	300	„

Zastran primere z višavami poleg železnice naj tukaj še sledijo višave poleg vélikih cest na Kranjskem, kakor so naznanjene po katasterski in druzih merah:

Ljubljana, na smajnem trgu	958	čevljev
Kranj	1150	„
Tržič	1481	„
Ljubelj	4161	„
Jesenice	1728	„
Pod Korenom	2560	„
Podpeč	1170	„
Trojana	2770	„
Višnjagora	1153	„
Medvedji vrh	1291	„
Trebno	877	„
Kačjivrh	1321	„
Novomesto	511	„
Metlika	500	„
Vrhnika	1168	„
Vrh med Vrhniko in Logatcom	1503	„
Logatec	1567	„
Planina	1450	„
Vrh med Planino in Postojno	1956	„
Postojna	1759	„
Razderto	1791	„
Senožeče	1791	„
Zagorje	2068	„
Šembije	1650	„
Bistrica	800	„

Znamenito je to, da po najnovejši meri se cerkniško jezero kaže ravno tako visoko nad morjem kakor most ali postaja pri Prestranku, namreč 1708 čevljev. Ljudje na Pivki sploh pripovedujejo, da cerkniško jezero in Pivka sta pod zemljo v zvezi; kadar se uno naraste, se tudi globočine po Pivki, pri Palčji, Ternji in Rakitniku napolnijo. Una okoliščina, da obe kotlini, pri Cerknici in na Pivki, ste enake višave nad morjem, utegne to pripoved pojasniti in potrditi.

O porotah.

Govor poslanca dr. Zupan-a v deželnem zboru.

Tožbe o izvrševanji pravice so tako stare, kakor pravo samo, in ravno tako stara je navada, njih zadnji vir v ustanovljenji sodnij iskati. Če je odbor vpeljavo porot nasvetoval, ni mislil, da bo s tem nepogojno vsem pritožbam pomagano, da se ne bo nobenega pritoženja več zarad razsodb slišalo; zakaj porote obstojé ravno tako, kakor sedanje z učenimi sodniki nastavljene sodnije, iz ljudí — in kjer ljudje sodijo, tam pomota ni izključena. Odbor namreč je menil, da nad relativno prednostjo porot memo sedanjih sodnij ni dvomiti, in kar se tega obzira tiče, se tudi v pravoznanstvu učeni več ne prepirajo. Nočem tù vam znanstvene obravnave o porotah pripovedovati, ker mi čas ne dopušča in ker je tudi večina častitih gospodov poslancov gotovo že več razprav o tej reči prebrala in si mnenje napravila, ktero bi taka razprava težko vničila. Hočem le nekega izreka opomniti, kterega je Just Moeser pred sto leti izustil, kteri bitje porot, njih prednost in potrebnost tako jasno z malo besedami značuje, da nam vse poznejše pisarstvo o tej reči nič boljega ne podá. Just Moeser pravi: „Ali je kaj krivičnišega in grozovitejšega, kakor človeka

obsoditi, kadar ni še gotovo, da je postavo, ktere prestopek se mu očita, zapopadel ali vsaj zapopasti mogel. Najjasnejši dokaz pa je gotov ta, da je hudodelnik postavo razumel ali vendar razumeti mogel in moral, če ga zarad tega 7 ali 12 neučenih mož obsodi in po ravno tej razsodbi pokaže, kakošnega zapopadka da je postava bila in kako da ti jo je vsak pameten človek razlagal. To je edina skušnja, ali je bila postava jasna ali ne, kar učeni pravoslovec nikoli razsoditi ne more, ker je njegov razum preveč poojstren in nad zapopadek prostega človeka preuzvišen."

Bitje porot je v teh besedah jasno izgovorjeno. — Poroštva potrebujemo, da je hudodelnik vedoč kazensko postavo prestopil in da je kazenski zakon tak, da more djanje, ktero on prepoveduje, vsak pameten človek spoznati za prepovedano; to poroštvo pa dosežemo samo po porotah. Čeravno nečem bitja porot natančneje pretresavati, vendar bi se rad ozrl enmalo na začetek porot v Evropi in pokazal, kako da so se sedaj v obče veljavne načela izcimile, ker se iz tega bo vidilo, da pomišlenje, ktero se v tej deželi zoper vpeljavo predstavlja, v nič razpade, ker je tako dvomenje v vseh deželah bilo, ktere sedaj porote imajo in ktere oni kot najdražje blago častijo in skrbno varujejo.

Na Angležkem so se porote leta 1215 in 1219 izcimile, takrat ko so ordale odpravili in srenjsko zastopništvo od 12 udov poklicali, da naj spričuje, ali je zatoženec kriv ali ne. To spričanje ni izključilo znanosti hudobnega djanja, ravno tako ne verjetnega pripovedanja, temveč je ravno kazalo na popraševanje; zato je bilo le naravno, da so se sodniki potrudili tem zaprisežencom dokaze predloževati, ktere so zarad krivde zatoženca najdli. Po tem načinu so zaprisežencí iz prič sodniki postali in se na Angležkem čez 600 let obdržali. Iz Angležkega so prišle porote ob času francozke prekucije na Francozko in sicer so bile porote zadnjega aprila leta 1790 za hudodelstvo vpeljane. Tù so se vpeljale samo iz političnih vzrokov in zato se niso mogle tako lepo razvijati kakor na Angležkem.

Na Francozkem je bilo dolgo govorjenje, ali bi se porote odstranile ali ne. — Ko so leta 1808 kazenski zakon pregledavali, je veliki sodnik na vprašanje cara Napoleona, kako da se porotne sodnije obnašajo, odgovoril, da se malo slovečega o njih povedati dá, da svojo nalogo slabo izvršujejo in hudodelstva s tem podbujajo, ker vsakteri meni po njih kazni odleteti. Al Napoleon, ki ni samo kot vojšak, ampak tudi kot zakonodajavec v zgodovini novo dôbo napravil, je rekel, da sicer porote v tačasnih okolinostih francozke države nimajo podpore, da bi še ostale; ali prevdariti se mora, da sodnik, ki je zmiraj navajen le hudodelnike pred sabo viditi, lahko izreče, da je kdo kriv, — tega pa porote branijo in zato naj se obdržé. Iz Francozkega so se porote na Nemško in Laško vplodile.

Ko ste leta 1852 pruski zbornici kazenski red pretresavale, je minister prava rekel: Pri hudodelstvih zoper varnost vlastine izustijo zaprisežénci kaj radi „kriv je" in segajo dalje, kakor bi v več pripetljejih pravoučeni sodniki storili. Drugače je pri hudodelstvih proti osebam; tù se rado postavljene meje prestopajo in se ne odločuje po faktičnih okolinostih. Če so se ravno tudi tukaj pomanjkljivosti pokazale, kakor se povsod pokažejo, kjer se porote na vrat na nos in brez vseh priprav vpeljejo, čeravno mnenje takratne dôbe porotam ni bilo ugodno; vendar se ni v pruskih zbornicah ne en glas najdel, kteri bi bil za odstranjenje porot govoril, tudi ne na ministerski klopi. Pričeli so pomanjkljivosti, ki jih je tačasna osnova porot imela, zboljševati; al porot samih odstraniti ni nihče mislil. Jaz menim, da že ta okolinost sama, da porote, kjerkoli so vpeljane bile, nikjer niso odstranili, kakor pri nas v Avstrii, — zavrne dostojno vse ugovore gospodov poslancov žl. Strahl-a in barona Apfaltern-a. — Vendar hočem te ugovore enmalo pojasniti in pokazati, da nobeden od njih ni temeljit.

Najprvo moram opazko zavrniti, da se ta reč le kot šega obravnavati more. — Kar je znanstvo utemeljilo, kar so vsi učeni pravoslovci Nemčije od Mittermajerja do sedaj za potrebno spoznali in trdili, da se v vsaki deželi vpeljati dá, to se pač ne more več za samo šego imeti. (Pravo! pravo!)

Najprvo se mora vsaka idea v znanosti ukoreniniti, potem se še le vpelje v djansko življenje. Čez to je znanstvo že odločilo, pri nas naj se zdaj v djansko življenje vpelje.

Tri in dvajsetletno praktično skušnjo gosp. poslanca žl. Strahl-a ne morem obveljati dati, ker je, kar se tiče porot, le skušnja enega leta in pol, in iz dôbe, kjer so prvikrat porote vpeljane bile, kjer so se znabiti marsiktere pomanjkljivosti pokazale — sicer ne v razsodbah, temu jaz ugovarjam, ravno tako temu, da bi se bila v obeh od gospoda žl. Strahl-a omenjenih pripetljejih kakošna napčnost zgodila, od česar bom pozneje govoril — pa pomanjkljivosti v tem obziru, da je kteri zaprisežénec nejevoljen bil svojo dolžnost spolnovati.

Če gosp. poslanec žl. Strahl iz tega dokaz izpeljuje, da se občinstvo nič ne pečá za izvršenje prava, ker so zdaj sodniške sobane prazne, ker se poverjeni možje neradi kot mutci (pravo! pravo!) pri protokoliranji izpraševanj zatožencov rabiti dajo, potem se vé, bi bilo trdenje resnično; al vendar je napčno, ker so predstavki napčni, iz kterih se ta sklep izpeljuje.

Koga bi v sedanjem času zanimivalo sodniške sobane obiskavati, kjer je končna obravnava le igra brez vse vrednosti, prazna oblika (klici: prav dobro!), ktero za prazno podobo vsi trije faktorji imajo, ki so pri tem udeleženi, to so, sodništvo, zatoženec in pa zavetnik. In kako bi hotel kdo sodniške sobane obiskavati, ker je javnost še tako močno omejena. Če se pa javnost omejí, se posrednje celó izključi; ne ljubi se vsakteremu poprej dovoljenja prositi, ali smé v sodniško sobano priti ali ne.

Jaz tudi menim, da čutenje prava je že prvotno v srce ljudstva vlito, da se ne more še po kaki viši stopnji omike oživiti in v srca občinstva vploditi. Naravno čutenje je, kterega vsaki človek ima, in noben mu ga ne odjemlje, kteri le v sebi tega čutenja ne gluši. (Dal. prih.)

Ozir po svetu.

Kratek ogled nekdanje Poljske,

njene zadnje osode in pa osode njenega zadnjega kralja Stanislava.

(Dalje.)

Boleslav tretji je bil razdelil Poljsko med svoje štiri sine, s tem pa je dal priliko notranjemu dolgemu boju in razporu in sploh neprestanim nesrečam o tej državi. Še le Vladislavu prvemu je izšlo po sreči, spet zediniti razdrobljeno Poljsko, in njegov naslednik Kazimir tretji je vpeljal pravi notranji družbeni red. Umrl je leta 1070, in ž njim pa cela Piastova rodovina.

Po njegovi smrti se je bila Poljska zedinila z Ogersko, namreč ko je v tisti državi vladal kralj Ludevik, ki je s tem pomnožil svoje kraljestvo. Po njegovi smrti leta 1382 so volili Poljaki Jedvigo, njegovo hčer, za svojo kraljico. Ona je bila sprvič zaročena z avstrijanskim vojvodom Viljemom, je pa stopila v zakon z Jagelonom, vojvodom Litve, potem ko ji je obljubil

*

zediniti svojo državo s Poljsko, kakor tudi spreobrniti sebe in pa svoje podložnike h kršanski veri. Ona si je bila veliko prizadevala in skrbela, kar je mogla za vsestransko omiko in za vsestranski napredek poljskega ljudstva. Umrla je leta 1399. Jagelonska rodovina je pa vladala v Poljski do leta 1572, to je, do smrti Sigismunda druzega, njenega zadnjega zarojenca. Pod vladstvom kraljev iz te rodovine so si bili začeli plemenitniki prisvajati marsiktere prednosti ali privilegije s svojim prilizovavnim obnašanjem in s porabo slabosti in nemoči teh kraljev, in to le za svojo lastno korist, in pa na škodo ostalih razredov poljskega ljudstva, in sploh cele poljske države. K enaki škodi so pripomogle tudi neke prednosti tako imenovanih disidentov, to je, drugovercov, ali sploh vseh tistih, ki niso bili katoliške vere, ampak so imeli na poljski zemlji svojo svobodno bogoslužnost. Oni so si celó bili pridobili pod vladarstvom kralja Sigismunda na državnem zboru v Vilni leta 1563 enake pravice, kakor so jih imeli katoličani.

Po smrti zdaj omenjenega kralja je postala Poljska izborna ali volitna država, namreč Poljaki so si odslej do leta 1791 volili sami vladavce, ki niso se tedaj dedinsko nasledovali, kakor dozdaj. Po tem novem redu se je pa naredilo raznih strank, ki so pletle zvijačin vsake baže zarad volitve vladavcev, prinašaje tako veliko razbornosti in zdražljivosti; s tem naravno pa tudi marsikaj nesreče in nadlog čez vso državo. Po smrti Avgusta druzega, ki se je pripetila leta 1733, je bilo začelo rusko orožje imeti oblast čez kraljev sedež (prestol ali tron). Po tem takem, to je, po volji ruskega cesarja Petra prvega je prišel na tisti sedež August Tretji, izborni knez saksonski. Podkupljivost in potrata ste zdaj vladale med poljskimi plemenitniki. S tem se je pa tudi začela oslabljati vesoljna moč državna. Zraven tega so katoličani odločili kratiti pravice drugovercem, ki so jim bile že prej potrjene. To je unelo strasti med njimi in pa množilo prepire po celi Poljski. Leta 1764 je ruska cesarica Katarina druga postavila na prestol svojega ljubljenca grofa Stanislava Poniatovskega. On je pa bil preslab, da bi bil mogel ukrotiti neprestano prevzetnost plemenitažev, ki je čedalje nevarniša postajala poljski državi. Tukaj bomo tudi omenili, kako nemilo in okrutno, da so ti ljudje ravnali tudi s kraljem gori imenovanim. Naredivši med sabo neko zavezo (leta 1771), so jeli zeló razsajati nad poljske prebivavce, obnašajoče se le vedno po postavah; strašno razdevajo Poljsko od enega kraja do druzega. Sklenili celó so bili nazadnje napasti in vjeti kralja. Štirideset zarotnikov pod vladstvom Pulaskega se je bilo snidlo v Čečokonu, kjer je bil slovesno prisegel najpredrzniši med njimi, da bo onemu, to je, Pulaskemu, izročil kralja živega. Skoraj mesec dan po tem so se bili ti zarotniki in pa še nekteri tolovaji ž njimi oblekli po kmečko. Poskrivši orožje v senò na nekem vozu, ki so ga dali peljati pred sabo, so prišli v Varšavo, kjer ni noben človek mislil, da imajo kako zlobno namembo v glavi. Na tretji dan septembra (1771) so si najdli priložnost izvršiti svojo namero. Ob desetih ponoči so se namreč postavili tam, kjer po njih mnenji se je imel peljati kralj iz Vilanova, to je, od grofa Sobieskega, pri kterem je bil tisti dan na kosilu. Njegova kočija, v kteri je sedel tudi omenjeni grof, so spremljali štirje njegovi lastni strežniki, z 12 možmi Sobieskove straže. Komaj se je bila pa kočija za nekaj oddaljila od Vilanova, se je naenkrat prikazalo krdelo zarotnikov in jo obsulo, veleče kočijažu, naj se ustavi. Po tem so napadli spremljavce s puškinimi kopiti. Večkrat so vstrelili v kočijo. Ravno ko je grof Sobieski hotel stopiti ž nje, držaje svoj meč v roci, mu je svinčenka (kugla) zletela v klobuk. Nobeden ni še takrat vedil, kaj da je vzrok temu naskoku. Eden napadnikov je grofa Sobieskega mahnil s sabljo na desno nogo, in po tem je grof padel na tla pod kočijo. Tam ležeč je slišal, da so leteli poki na-nj kakor toča. Stopaje po njem malopridneži so si prizadevali umoriti kralja. Sobieskov prijatel, Bučon, ki je bil takrat ž njim, se je postavil med kralja in med zarotnike; v enem hipu mu pa predere život mnogo svinčenk, in na zadnje ga bajoneten zbodljej v srce vrže na tla, da se zvalí vès krvav na grofa. Nekteri spremljavci so bili nevarno ranjeni, drugi so se bili pa razšli. Ko so zdaj napadniki imeli v rokah plen, ki so ga iskali, odpre eden med njimi kočijne vrata, in zgrabi kralja za lase, vpijoč z ognjusnimi in grdimi kletvicami: „Grozovitnež! zdaj te imamo; zdaj ti je tvoja ura prišla!“ Po tem sproži svojo pištolo tako blizo kraljevega obličja, da je tisto jako zatučilo strelno vročino. Neki drugi malopridnež ga vseče s svojim mečem na čelo, med tem, ko tretji, sedeč na konji, ga zgrabi za ovratnik in ga vleče na splav po predmestji Varšave.

(Dalje prihodnjič.)

Slava in ljubezen.

Novela.

(Dalje.)

Po večerji poslovila sta se Ivan in mati vljudno od milih Blagajčevih ter obljubila, da hočeta prihodnji dan gotovo zopet priti.

Bleda luna spomladanske noči spremljevala je srečnega mladenča in mater njegovo proti domu, kjer sta se še pogovarjala sama do pozne nočne dôbe. Med ostalim je pripovedovala mati Ivanu, da je Blagajč, odkar mu je umrla mila sopruga, pogosto prav zeló otožen in zamišljen, in da ga edino le kak glas o caru Napoleonu še nekoliko razveselí, kakor je bilo to tudi nocojšni večer, ko so mu zraven prihoda Ivanovega tudi njegove naznanila o caru toliko razvedrile srce.

Drugo jutro — kakor je bilo dogovorjeno — šel je zopet Ivan z ljubo materjo svojo na obiskanje k milemu sosedu. — Blagajč, da poslaví kakor se spodobi, prihod Ivanov kakor prihodnjega zeta svojega, povabil je bil iz okolice nekoliko gospôde na južino. Tù se je, se vé, po starem jugoslovanskem običaji dobro jedlo, pilo, prepevalo in nazdravljalo skoraj do večera. Vsi povabljeni gostje bili so židane volje, samo nad enim vidilo se je, da mu gostarija ni bila celó nič po volji in to je bil Vasil Ravsovič, bogati posestnik iz bližnje okolice, ki je od neke dôbe sèm prav pogosto zahajal v Blagajčev grad. Ravsovič je bil v celi okolici znan kakor strasten, ihtov in osveteželjen človek. Bil je zraven tega tudi prevzeten ter je preziral slednjega, ki ni bil bogat ali imeniten. Prosti narod mrzil je na njega, ker ga je popred, kakor si je Napoleon prisvojil jugoslovanske dežele, gulil in tlačil, kjer in kakor ga je le mogel. Tudi celó plemstvo se ga je rado ogibalo. Slednji je namreč vedil, da je Ravsovič zaletel in omahljivec in se je vsak bal ž njim kaj opravila imeti, toliko še bolj, ker je šel med ljudstvom skrivni glas, da je v političnem oziru človek dvojnega lica in skrivni agent — al čigav? Li avstrijanski ali francozki, to se nikakor ni moglo izvrtati. Vendar bal se ga je slednji, bodi si že te ali une stranke. V drugem bil je Ravsovič človek srednjih let in zeló neprijetnega lica.

Blagajču v početku celó ni bilo po volji, da je ta človek pričel k njemu zahajati; s časom se ga je vendar nekoliko privadil, kajti se je Ravsovič pri njem vedno priljudno in čedno vedel in je bil k temu bogat posestnik, kar je, kakor nam je že znano, pri Blagajču veliko veljalo. Ni toraj čuda, da je pošteni Blagajč tudi

njega povabil na to veselje, misleč, da mu bo s tem ustregel. Al, kakor smo že povedali, Ravsoviču je nekaj mrzelo — pa kaj? — To ni nihče vedil, pa tudi se ni nobeden veliko pečal za-nj in je velikoveč slednji iskal pri drugih znancih razveseljevanja in prijaznega razgovora.

Po južini pomenkovali so se še en čas gospodje, pivši kavo in puhajoči tobak, potem pa, poslovivši se poredoma od častitljivega gospodarja in mlade gospodinje krasne Ivanke, posedli so se po kočijah ter oddrdrali vsaki na svoj dom. Eden zmed prvih, ki so odhajali, bil je Ravsovič. Pri poslovljenji Ivana še pogledal ni, tudi Ivanki se je nekako hladno priporočil. — Ko so se bili vsi gostje odpeljali, ostala sta Blagajč in mati Ivanova sama v dvorani, ker Ivan in Ivanka odšla sta bila že pred na vrt se sprehajat. Dolgo sta hodila molčeča sèm ter tjè, dokler prideta do počivala pod staro lipo.

„Spomniš se li, Ivanka?“ — spregovorí najpred Ivan — „pletla sva včasih kot otroka vence za svoje roditelje.“

„Kako bi se ne spomnila“ — odgovorí z ljubim pa žalnim glasom Ivanka, vsedši se na rušnato klop — „takrat bili so še pač srečni dnevi, zlati časi. Živeli so še moja ljuba mati; ti dohajal si skoraj vsaki dan k nam; — neznano še mi je bilo, kaj se pravi: ura ločitve; — — pa glej! kolika sprememba v malih letih! — Ti si odšel dalječ od nas; — nemila smrt oropala me je za vselej drage matere; — le ene trenutke še morebiti te pustila bo grozovita vojskina osoda pri nas, potem pa pojdeš, oj morebiti za vselej in znabiti, da mi še žalostna prilika ne bo, jokati solze srčne tuge in žalosti na zgodnjem grobu tvojem“ — in zdaj zapré lepi devičici bridki jok daljno govorjenje. — Z vso mogočo zgovornostjo skušal je Ivan tolažiti prežalostno deklico, pa besede njegove imele so le malo vspeha. Čez nekaj časa vstane Ivanka in z zdihajočim glasom pravi: „Ivan! ali si že vidil malo kapelico, ki so jo dali blagi moj oče zidati ob ribniku v spomin moje otetbe po tebi od smrti?“

„Ne“ — reče Ivan, kterega je bila žalost Ivankina tudi nekako vsega prevzela.

„Pojdiva tjè, blagi moj! tam velikokrat najdla že sem tolažbe bolni duši“ — poprosi žalostna deva Ivana. — Vzdigneta se. — Pridši do male cerkvice stopita va-njo. Ivan ostane poleg vhoda, Ivanka pa stopi naprej, poklekne pred oltar žalostne matere Božje in presrčno prične tù moliti v popolni otožnosti duše svoje. Bila je v pravem pomenu besede razlita v pobožnost, enaka krasnemu Serafu, ki se uklanja pred prestolom Stvarnika svojega. Nježne ročice sklenjene, imela je očí svoje uprte v podobo žalostne matere Božje na oltarcu. Bila je sicer podoba le priprosto in nevidno delo; al pobožna duša ne gleda z očesom, ampak s srcom, — ne gleda z očmí razuma, ampak z očmí vere.

„Žalostna mati Božja!“ — zdihuje zdaj presunjena duša Ivankina — „Ti, ki si prenesla toliko bolečin, da čuditi se moram, kako da razpočilo ni od tuge srce Tvoje o tolikih britkostih! Ti, o prežalena mati! vsliši britke glase žalostne služabnice in hčerke Tvoje, ktera Ti nima druzega v dar donesti, kakor otožno srce svoje. Ohrani mi ostarelega očeta še dolgo dolgo zdravega! — obvaruj pa tudi vrlega zaročnika mojega v silnih nevarnostih, kterim gré nasproti. Sprosi, ako je volja Tvoja, da srečno se vrne nekdaj na naš ljubi dom!“ —

Je li mogoče, da nebo bi ostalo gluho pri toliki srčni molitvi? Al — čudne in nezvedljive so poti previdnosti Božje.

Še je klečala Ivanka v molitev zamaknjena, — še je občudoval Ivan v tihi resnobi pobožnost njeno, ko Blagajč stopi na prag kapelice. Znani koraki očetovi prebudili so pobožno deklico iz njene molitve. Ko zdaj vsi iz kapelice stopijo, reče Blagajč: „Prejel sem ravno novine .... Nahajam v njih nekaj, kar zadeva tebe, moj Ivan!“ — „Mene“ — vpraša Ivan — kako to?“

„Slušaj me toraj“ — reče Blagajč, si natakne očale in prične svečano brati: „„Njih veličanstvo cesar Napoleon napotiti hoče se že s početkom mesca maja tega leta v Draždane, kjer ga hočejo ponižno pričakati vsi vladarji, ki spadajo k zavezi renski, da priklonejo se velikemu caru Napoleonu itd.““ — „Zdaj poslušaj Ivan, kaj med ostalim sledí nižej doli: „„Vsi častniki in prostaki francozke vojske, ki se z dopustom nahajajo na domu, imajo, negledajoč na njim dovoljeni čas, najdalje do 15. maja združeni biti v glavnem stanu v Draždanah.““ — „Si me li razumel, Ivan?“

„Sem razumel, popolnoma razumel“ — reče nekako preplašen Ivan, ki se pa kmalo zopet ojunači in pravi: „Je že ni druge milosti, kakor da treba bo pobrati kopita pred odmerjenim časom.“ — Ivanka obledí; komaj in siloma zakriva solze pred milim očetom svojim.

„Kar mora biti, mora biti“ — reče Blagajč; „k večemu tri dni zamoreš še ostati tukaj, potem pa bo čas odriniti, ako hočeš biti do odločenega časa v glavnem stanu.“ „Je že vse prav“ — zavrne Ivan s sjajnim očesom. „Slava me kliče, pa ako Bog v svoji milosti dá, hočem se čez nekaj časa zopet vrniti na vaš dom, da šopku lavorovemu — kterega zaslužiti moram — pridružim nježni venec rožmarinov . . . Upam, da vrnil se bom kmali, ker mislim, da Ruse hočemo kmali ugnati v kozji rog.“ — „Bog daj, da bi tako bilo“ — reče nekako pobito Blagajč — „pa bojim se, da boste imeli ž njimi zadosti težavni opravek, akoravno ne dvomim, da naposled tudi Rusijo slavno hoče zmagati Napoleon. Maloveren o tem biti bilo bi greh; al težavno delo stojí Vam gotovo nasproti, zakaj Rusija nepristopna je zemlja za slednjega ptujca. Vendar pa tudi ona“ — nadaljuje navdušeni Blagajč — „z vsimi pustinjami svojimi, pokritimi z večnim snegom in ledom, s svojo staro sveto Moskvo in novim krasnim Petrogradom vred mora se naposled ukloniti Napoleonu, kakor so se mu tudi uklonili prestari spominki mogočnih nekdanjih Faraonov, visoke namreč piramide vsred vročih s peskom obsutih puščavnih ravnin Nila, — kakor so se mu pozneje znižale strme planine italijanske, ktere z vojskinimi trumami razun Hanibala nihče prekoračil ni. — Napoleonu ni nič nemogoče .... On hoče, tega se stalno nadjam, tudi silno Rusijo pokoriti z močjo slavodobitnega orožja svojega. (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Maribora 24. apr. Te dni se g. prof. Majcigerjeva slovenska prestava Bily-evega životopisa sv. Cirila in Metoda v Pragi začne tiskati *) na stroške nekega tukajšnega mladega mecenata. Cena knjige bode kolikor le mogoče nizka, da si jo tudi prosto ljudstvo, kteremu bode po slikah in obsegu odviše služila, lahko kupuje. Za priklad bo namesti onih pesmi, ki se nahajajo v češki knjigi, list solnogradskega anonima, ki nektere važne drobtinice zgodovinske o Panonii za dôbo sv. Cirila in Metoda shranuje. Gotovo bo delo še ravno v pravem času, da si marsikter ob cerkvenem praznovanji tisočletnice lahko iz obilno nakupljenega gradiva srce in razum oteši. — V tukajšnji čitavnici je sedaj živahno pomenkovanje o narodni tisočletnici sv. Cirila in Metoda. Pri mnogovrstnih napotijah nasprotnikovih je

*) Ne vemo popolnoma sposobnega jezikoslovca; škoda pa bi bilo, ako se vrine pogreškov tiskarnih preveč. Drugo naročilo smo oskrbeli. Vred.

treba za tako podvzetje srčnosti in materialne podpore, treba je tudi v mnogo delavnih močeh jedne in jedine duše, ki je složna v namenu in v sredstvih, ter vsaki vsakega krepi v navdušenosti in zvesto služi celoti. Ker smo si tega od naših domorodcev zvesti, je upati, da se različno mnenje zastran časa te svečanosti zjedini v prihodnjem glavnem zboru 3. maja, o kterem pričakujemo, da se ga tudi naši zunanji udje obilno udeležijo. Pred sklepanjem o tej velevažni stvari bode mala beseda.

Od narodne čitavnice mariborske. V nedeljo dné 3. maja ob 6. uri zvečer bode v naši čitavnici glavni zbor, ki ima o narodni svečanosti tisočletnice sv. Cirila in Metoda končno odločiti.

Odbor čitavnice mariborske.

Od sv. Ane v Slovenskih goricah 20. aprila. — Žalostno novico Vam naznanjam. Našega župnika Antona Ferenca ni več. Bili so izmed onih rodoljubov, ki so národni stvari sicer ne s peresom, ampak z besedo in z djanjem verno služili. Ko bi imeli pri sv. Rupertu v Slovenskih goricah kršanski nauk v nerazumljivi nemški besedi učiti, so se temu branili rekši: „Ako hočete, da me deca razume, jo učim v latinščini.“ Razumeli so nasprotniki in se podali. Narodov poduk in napredek jim je bila sveta naloga, ktero so v Slomšekovem duhu kot njih zvesti prijatel v svojih službah kot dehant v Marenbergu in župnik pri sv. Ani svoje žive dni izpolnjevali. Bili so rojeni pri sv. Jurji na Šavenci l. 1799, umrli 17. t. m. Lahka jim zemljica!

V Gorici 21. apr. Pri besedi v naši čitavnici 19. t. m. so se peli 4 zbori, „Naprej“, „Budnica“, „Savica“, in „Rado ide“; en dvospev, „Popotnik“, pela vrla Nemkinja gospá Pogačnikova z g. Tomanom, in en samospev g. Hribarjev „Slavček“, pela gospa Jegličeva. Vmes je „o telegrafii“ govoril g. telegrafist Klavčar. Kaj takošnega, ne le, da je sploh mikavno, je sosebno takim primerno, ki bi utegnili misliti, da po slovenski se ne dá ničesa, ko le o gnoji in krompirji govoriti. Nadalje je deklamoval naš oče čitavnični gosp. Toman „Legendo“ (Koseskovo) tako izvrstno, da se ne dá dopovedati. Da je bilo resnemu odborovemu programu na vse zadnje še nekoliko „okroglih“ dodanih, je celó naravno, ako se pomisli, da je skor nemogoče, da bi se gospodičinam, našim zvestim poslušavkam, najgorkeje njih želje ne izpolnile, in to bi bilo toliko težje, ker slišimo, da nas mislite prihodnjič dve (novi), ena z godbo in petjem, druga z deklamacijo počastiti in razveseliti.

V Gorici 26. aprila. — V pondeljek 4. maja ob 8. uri zvečer bo tukajšni čitavnici velik peven in instrumentalen koncert v raznih slovanskih jezikih. Pela bo slavna pevkinja gosp. Roza Hagen-ova, ki je že mnogo evropskih mest prehodivši povsod občudovana bila. Godla bo (slovanske in druge skladbe) kapela tukaj nastanjenega (krajnsko-primorskega) lovskega c. kr. batalijona. Čisti dohodek je mestnim ubozim namenjen; zatoraj bodo tudi družniki čitavnični vstopnino (50 kr.) plačali. Program se bo za časa razposlal.

Odbor čitavnični.

Iz Tomina 15. aprila. — V našem trgu smo napravili poslednji čas več važnih rečí; treba, da jih omenimo ob kratkem. — God sv. Cirila in Metoda obhajali smo tudi tukaj, in sicer s slovesno sv. mašo in z besedo v čitavnici. 17. marca je napravila čitavnica spet besedo, začela se je beseda s precej obširnim govorom, kterega naslov je bil: „Vsa slovenska dežela naj bode učilnica slovnice in slovstva slovenskega.“ Ker je ta g. dr. Lavričev govor vsem poslušavcem jako všeč bil, pošiljamo ga Vam drage „Novice“. Glasil se je tako-le:

Slavno društvo! Vsa slovenska dežela naj postane učilnica slovnice in našega slovstva! To nasvetujem; pripustite mi pa, da ta svoj nasvèt vpravičim.

Gospôda! Še zmirom pritožujejo slovenski se domoljubi, da ni slovenščina globoko segla v javno življenje ljudstva, in da se le počasi razširja po uradnijah in županskih pisarnicah. In tega se pritožujejo, čeravno je na drugi strani gotovo, da národna reč klije med ljudstvom zlasti med šolsko mladino, česar so mnogoteri shodi preteklega leta, šolski govori govorjeni konec šolskega leta 1862 in druge djanja tehtni dokazi.

Gospôda! ne moremo tajiti, da so pritožbe zastran obravnovanja javnih opravil pravične, vendar pa je razvidno, da to dozdaj ni moglo drugače biti.

Občno je namreč znano, da se ni nobeden gospodov, ki javne opravila opravljajo, v šolah učil ne slovnice slovenske, ne drugih predmetov v maternem jeziku. Nobeden od njih ni slišal po šolah omikanih glasov matere Slave. Znamo tudi, da se je tako godilo ne samo dijakom visocih šol, ampak celó učencom nižjih; zavoljo tega nahajamo tudi pri županijah prav malo oseb, ki so zmožne srenjske opravila slovenski opravljati. Marsikteri od njih so zares navdušeni rojaki; vendar pa jim mogoče ni, slovenski pisati. — Ako bi se jim pa slovenski dopisovalo, nemški ali laški izobraženi bi le težko in komaj razumeli omikani, zlasti vredski slovenski jezik. To je netajljiva resnica!

Po tem takem je razvidno, da se bodo te okoliščine le počasi in počasi spremenile. Zavoljo tega čujemo prav pogostoma mnenje izrekovati, da bodo še le prihodnji časi, kadar sedanja mladež v službe stopi, boljše v tem obziru.

Prevdarjaje pa, da imamo pomočkov vsake vrste, in da je duh časa že zbudil naše ljudstvo; prevdarjaje dalje, da mora tudi sedanji rod svojo nalogo rešiti, to je temelj položiti lepši prihodnosti: moramo preiskavati, je li mogoče na visokejšo stopnjo nas pripraviti in omenjene overe odpraviti?

Mislim, da mogoče je, in pripomočkov temu nam bo vzajemno podučevanje v slovenskem jeziku, ktero moralo bi razširiti se po celi slovenski zemlji.

Nekteri menijo, da je prav lahko, naučiti se omikanega slovenskega jezika; temu nasproti trdijo drugi, da je prav težko to delo, in celó nemogoče tistim, ki so z opravili obloženi.

Gospôda, kakor navadno povsod, tudi tukaj je resnica le v sredi. Lastna skušnja me je prepričala, da ni lahko čistega slovenskega jezika naučiti se, pa tudi ne silno težko. Kdor se loti tega dela, ne bo nehal, dokler živí, ker nenadna lepota jezika in njegovo bogastvo bo razveselilo ga. Smehljaje se poprejšni svoji nevernosti in nevednosti, potrdil bo z menoj to mnenje, da, ker je mogoče, najvisokejše misli grških, latinskih, nemških in pisateljev drugih narodov v slovenskem jeziku ne samo primerno, ampak tudi krasno in celó po grški obliki izrazovati, potrdil bo, pravim, da je vreden ta jezik, da bi mu na pomoč skočile ne samo jugoslovanske vile, ampak vse muze helenskega parnasa.

Cilj in namen je toraj velikega truda vreden, in gotovo vsak lahko pogreša eno ali dve uri na dan, na teden, da jih žrtuje domovini.

Kar pa dvomiti ni, je to, da je sitno zlasti za starejše ljudi slovnice se učiti; da je vsak začetek težak, posebno če učitelja ni: koristno bi gotovo bilo, celó neobhodno potrebno je, da pridejo svojim bratom na pomoč vsi tisti, ki slovnico več ali manj znajo.

V ta namen naj zbirajo takošni možje okoli sebe majhen kolobar poslušavcov, s kterimi morali bi, več ali manj časa truditi se, slovnico jim razlagaje, ž njimi sestavljaje in pisatelje prebiraje. To pa moralo bi se napraviti ne samo po mestih, ampak tudi po deželi po-

sebno v krajih, kjer so sedeži okrajnih uradnij ali županij. Tako in le tako se bo znanstvo slovenskega jezika lahko, hitro in po ugodni poti po celi slovenski deželi razširilo, in kmali bo mogoče, po uradnijah in županskih pisarnicah slovenski lepo pisati in čisto govoriti.

Gospôda, dobiček pa še drug nas čaka.

Zgodovino pregledaje zapazimo namreč, da je vsak jezik in tudi najbolj omikani starih Grkov v prvih svojih časih sirov bil, in da je le počasi večo in še pozno najvisokejšo stopnjo izobraženja dosegel. Gotovo je zanimivo in podučljivo znati, kako da se je jezik izprvega sirovih Pelazgov in Helenov tako žlahno in imenitno izobraziti mogel. Znamo tudi, da so Rimljani prav sirovi še bili, ko je njih vojskovodja in konzul Mumi leta 145 pred Kristusom imenitno ahajsko mesto Korint z orožjem vzel in podrl, in potem celó grško deželo podjarmil. Sirovi so bili tako, da so, kakor pozneje Vandali in Turki, najlepše podobe in statve po celi grški deželi razbijali in mesta posipali. Potem pa, ko so se z Grki soznanili, sčasoma so se tako omikali, da je njih jezik za prvega rimskega cara Avgusta, to je, o Kristusovem rojstvu, zlato že dôbo dosegel.

Ako se pa ozremo na angležko deželo, naša radovednost še veča postaja. Tam so razne ljudstva gospodovale. Prvi prebivavci so bili Kelti in Britani, ktere so Rimljani podjarmili, in svoj jezik tam razširili. Pozneje so tam gospodarili Normani, Francozi, in zadnjič so se ondi naselili nemški Anglosaksoni. Iz vseh teh jezikov je narastil sedanji angležki. Vpraša se: kako za Boga je mogoče bilo, da se je ta mešanica jezikov tako klasično razvila? Radi bi tudi znali, po kteri poti se je nekdaj barbarski nemški jezik na najviši vrhunec parnasa povzdignil, kako je madjarski jezik v kratkem času klasično se izobraziti mogel?

Gospôda! Vse to nam Slovencom sedanji časi pokazujejo in razodevajo. Sedanji časi, v kterih se pred našimi očmi slovenski, češki in hrvaški jezik omikuje. Kakor ti jeziki zdaj, ravno po tem načinu so se vsi drugi razvili in izobražili.

Da pa to zapazimo, treba je seznaniti se z jezikom, treba je časopise brati in s pisatelji enako pot hoditi; pred vsem pa moramo slovnice učiti se. Slovnica je ključ, da razumemo jezik, njegovo napredovanje in izobraževanje. Po ti poti pa bomo tudi deloma seznali se z zgodovino omike našega rodú in sploh celega človeštva, in tako še le bomo dobro razumeli to zgodovino.

Hajd tedaj! Poprimimo se čvrsto važne te naloge pravega domoljubja, poprimimo se je brez odloga, brez obotavljanja.

Gospôda! Pripovedujejo nam zgodovinarji, da je ob času francozke prekucije cela francozka dežela bila vojaški tabor; temu nasproti naj o sedajnih časih dušnega prerodenja vsa slovenska dežela postane „učilnica slovnice in učilnica našega slovstva.“ —

Pevci so potem pevali pesmi, zmed kterih so najbolj dopadale: „Luna“, „Tolažba“ in „Ne udajmo se.“ Deklamovali smo: „Slovo od mladosti“, „Mornar“, „Vršac“ in „Tri rožice“. Pred zadnjo besedo smo se celi mesec učili deklamacije v slovenskem jeziku. Za podlago tega učila nam je bila deklamatorika dr. Friketa in Slomšekove vodila v zadnjih „Drobtinicah“. Od teh mal pa se uči naše društvo slovnice in prebira slovstvo slovensko. Pa tudi naša čitavnična knjigarnica se je začela lepo množiti. Dobili smo po prostovoljnih darilih gospodov članov že prav lepo množico važnejših izdelkov naše slovenske literature, tako, da je mogoče vsacemu članu čitavnice dobro seznaniti se s slovstvom domačim. Da nam bo pa mogoče narodno omiko tudi zunaj čitavnice uspešneje razširjati, napravili smo v Tominu prodajavnico slovenskih knjig. Gosp. Sohar v Gorici ima tukaj svojega upravnika, kteremu po naročilu pošilja vsakovrstne knjige. Dasiravno je ta novi zavod dozdaj še malo med ljudstvom znan, poprodalo se je vendar-le že mnogo knjig iz njega. Kmetje kupujejo največ „Živinozdravstvo“, „Stoletno pratiko“ in „Starega Urbana“; želimo pa in priporočamo jim, da bi kupovali tudi „Umno gospodarstvo“, „Kmetiško kemijo“, „Naravoslovje“ itd. Dekleta pa pesnike slovenske kaj rade prebirajo. V Tominu ima skorej vsaka bolj omikanih devojk poezije tega ali unega pesnika. Pa tudi druge slovenske knjige so tukaj jako razširjene. Če bomo tako napredovali, kakor smo začeli, nadjati se smemo, da v kratkem času postane vès Tomin slovenska čitavnica. Učiti se nikomor ni sramota.

Iz Pivke. Ko se je unidan dopisnik M. oglasil o učencih postonjske šole, ki se veselo in pridno vedejo v prijazni drevesni šoli na Soviču (Sovič — ne Žobič — se imenuje skalnati hrib, na kterem stojijo razvaline starega postojnskega grada): naj se drugemu dopisniku dopusti povedati o učenkah tiste šole, ki sicer bolj mirno in tiho, pa ravno tako veselo in pridno se vadijo dekliških del, pletenja ali štrikanja izprva, v šolski sobi. Z darilom premilostne cesarice Ane in pripomočkom nekterih dobrotnikov se je namreč to leto dala začeti dekliška šola; gospodičina Matilda Zagorjanova se je poprijela podučenja v tej šoli, in kaže se, da s pravo unemo in radostjo se vede krog mladih punčk. Prijétno je viditi, kako se marnim punčkam gibljejo ročice in prstici, da se bela nitka veže in plete v nogovico, ki jo bodo po tem toliko bolj vesele natikovale na nožico, ker bo storjena z lastno ročico. Če neki dopisnik vlani je preslabo oko imel, da ni zapazil nobene delavne ženske roke, ko se je sprehajal po Postojni, ga bodo saj letos, če se zopet povrne, mnoge iglice bolj v tisto oko bodle. — Tako tedaj postojnska šola lepo pospešuje. — Vendar še kaj več bi se dalo za Postojno vošiti. V dnevih francozke posesti je tukaj bila gimnazija osnovana z dvema razredoma, v kterih se je učil francozki in italjanski jezik, zemljopis, računstvo in mehanika; takošna šola je bila tedaj podobna sedanji nižji realki. Ravno nekakošna realka, ne ravno samosvojna, pa z glavno šolo združena, bi bila za Postojno tudi zdaj primerjena. Dasiravno namreč tukaj ni več okrožnega glavarstva, ta kraj vendar še vedno po svoji legi ostaja nekako središče za Notranjsko, kakor je bil še poprej, ko dežela ni bila v okroge razdeljena. Enaka je z Novomestom; tudi tisto ostaja še zdaj središče za Dolensko, če ravno nima več okrožnega ureda; sicer je tisto manj zgubilo po novi osnovi političnih uredov, ker ima saj okrožno sodnijo. Ta vzrok bi se bil utegnil tudi v deželnem zboru navesti, ko je bil govor o doneskih iz šolskega zaklada za novomeško in postojnsko glavno šolo. Neki govornik je namreč hotel odbiti pripomočke iz tistega zaklada za obojno to šolo; tisti se namreč ni ozrl na to, da zavoljo naravnega središča obeh krajev vedno še mnogo dečkov iz unanjih krajev prihaja v ondašne šole; na pr. v Postojni je med 350 učenci tudi zdaj še po 80 unanjih. Kar velja zastran nižjih šol, velja naj tudi zastran viših; Novomesto ima svojo gimnazijo, Postojna naj bi imela svojo realko. Saj tudi po druzih deželah se nahaja več realk in ne samo ena, če so tudi dežele majhine; na pr. spodnji Štajar ima nižje realke v Mariboru in v Celji, Primorje više realki v Trstu, in nižje realke v Gorici, Piranu in Rovinji. Zakaj bi Kranjsko ne smelo imeti dveh realk? Pa je še za eno veliko bilo opraviti, preden se je sklep storil, jo v višjo spremeniti. Kranjska zemlja ima pač veliko potreb, pa malo pomočkov. Podsoviški.

Iz Ljubljane. Sopet se nekoliko upanja kaže, da utegne c. kr. deželna general-komanda, ki je imela že

pred 3 leti v Ljubljano priti, iz Vidma (Udine) v Ljubljano prestavljeno biti. Za gotovo pa se bo menda ta reč še le zvedila, ko bo deputacija kranjskega deželnega zbora, ki gre 3. dne maja na Dunaj, Njih veličanstvu cesarju poklonila tudi to prošnjo. Pravijo, da preselitev mnogo rodovin, ki jih šteje omenjena kancelija, utegne mestu velik dobiček biti, ker plača teh uradnikov vsaki mesec znaša okoli 60.000 gold.

— Družba za dnarno pripomoč obrtnikom in rokodelcem je v prvih kvatrih letošnjega leta se zopet koristno gibala. To se vidi iz tega, da je 41.347 gold. svojim družbenikom na pósodo dala, konec mesca marca pa še 1922 gld. 78 kr. gotovega dnarja imela, tedaj je 43.269 gold. in 78 kr. bilo v pripomoč pripravljenih obrtnikom in rokodelcem, kteri so dnarja potrebovali in pri družbi tudi dobili. Letos je na novo 8 udov pristopilo, tako, da jih je sedaj v vsem skupaj 278. Iz vsega je očitno, kako čvrsto napreduje ta družba od leta do leta, in kaj bi ne, ker obrtnijstvu in rokodelstvu čedalje bolj dnarja manjka, tukaj ga pa dobí v sili vsak, kdor je družbini ud in čigar poštenost je družbi znana. Ker pa se dnarna moč tega društva opira le na pripomoč njegovih udov, je tedaj želeti, da čedalje več obrtnikov in rokodelcev stopi v to društvo in se mu tako pomnoží kapital, ki je namenjen vzajemni podpori. „Pomagaj si sam, in pomaga ti Bog“, je lepo geslo tega društva. Ker družba voli tudi častne ude, ki slové kot podporniki obrtnijstva, je v poslednji seji izvolila prof. dr. Schreiner-a, tajnika obrtnijske družbe graške za častnega uda.

— Ravnokar je na svitlo prišla nova knjiga pod naslovom: „12 Fragmente über Geologie“ (to je, 12 odlomkov iz zemljoznanstva), v kteri si g. pisatelj baron Marenci prizadeva po novi poti razjasniti površníno zemlje, potrese in ognjene gore. Izvirna knjiga je pri vsem tem, da sega v skrivnostne dogodbe podzemeljske, pisana v jeziku vsakemu razumljivem. 4 podobe jo kinčajo in razjasnujejo še posebej besedo. Dobiva se v bukvarnici Kleinmajer-evi v Ljubljani in po knjigarnicah vseh drugih mest.

— Zavoljo velike nevarnosti, v kteri je dežela naša zavoljo goveje kuge, je prepovedan tudi živinski sejm ljubljanski v pondeljek, 4. dan mesca maja.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Po dunajskih novicah misli ministerstvo državni zbor na Dunaj sklicati v torek po binkoštih, to je, 26. maja; že te dni pa se pričakuje sklic erdeljskega deželnega zbora, tako, da med tem in med pozivom državnega zbora bo nek le en dan vmes. Vendar prav gotovo ni še ne to, ne uno. — Po razglasu c. k. ministerstva dnarstva so lansko leto v cesarskih kovnicah naredili kovanega dnarja v srebru za 12 milijonov in 984.391 gold., v zlatu pa 7 milijonov 373.132 gold. — Po vojaškem letniku (šematizmu) šteje cesarska armada 15.260 oficirjev; med temi je 21 cesarkih nadvojvodov, 5 vojvodov, 6 princov, 50 knezov, 590 grofov, 898 baronov, 570 vitezov, 2800 druzih plemenitnikov, 10.300 pa oficirjev, ki niso iz plemenitega (žlahnega) rodú. — Poslednji list dr. Šuzelkovega časnika „Reform“ je v prepoved djan zavoljo nekega sostavka o reški železnici, ki ga obdolžujejo razžalitve veličanstva. — Dr. Tkalac je v ječi tako zbolel, da so ga mogli v jetniško bolnišnico prenesti. Presvitli cesar so si že dali predložiti vse akte njegove tiskarne pravde. — Kakor že mnogo drugih vrednikov je 22. dne t. m. tudi gospoda Einšpielerja, vrednika nemškega časnika „Stimmen aus Innerösterreich“ v Celovcu zadela osoda, da je zavoljo nekega dopisa iz slovenskega Pliberka pod naslovom „Odmev o razpravah deželnih zborov“, kterega so krivega spoznali zasramovanja koroškega in štajarskega deželnega zbora, obsojen bil v zapor na en mesec in da mu zapade od kavcije 60 gold. Gosp. Einšpieler je napovedal pritožbo zoper to razsodbo; v časniku svojem pa, v kterem je na kratko popisana cela obravnava, oklicuje brž drugi dan, da od 1. maja se odpové vredništvu in založništvu tega nemškega časnika, da pa bode skrbel, da kdo drug prevzame vredništvo in založbo njegovo. — Za gotovo se zdaj povsod pripoveduje, da prve dni prihodnjega mesca maja pride prvi hlapón (lokomotiv) v Celovec; prava vožnja po železnici iz Maribora v Celovec in iz Celovca v Maribor se bo gotovo — iz začetka enkrat na dan — začela do 28. maja. — Česki deželni zbor je tudi končan; zadnje dni se je še krepko potegnil za vpeljavo porotnih sodb. — Omenili smo zadnjič, da je v Sibinj sklicana skupščina Rumuncov, ki so zraven Madjarov, Sikulcev (Szekler) in nemških Saksoncov četrti narod v Erdelji, ktera spada pod ogersko krono. Vlada je sklicala ta zbor, da zvé, kako bojo Rumuni v erdeljskem deželnem zboru, ki se utegne sklicati okoli 20. junija, glasovali zastran državnega zbora dunajskega. Zbralo se je 150 oseb. Sklenili so, naj se pošlje cesarju zahvalnica, v kteri naj se pové udanost cesarskemu prestolu; naj se tedaj prizná oktoberski diplom in pa februarski patent; naj se želja razodene za pravično sestavo erdeljskega deželnega zbora in naj se zahteva narodna ravnopravnost. Ti sklepi kažejo, da Rumuni hočejo priti v državni zbor dunajski, kteremu se tudi nemški Saksonci ne bojo odtegnili; važen bo tedaj erdeljski deželni zbor, ker tù se bo pokazalo, ali bojo zastopniki teh dveh narodov zmagali zastopnike Madjarov in Sikulcev. — Veliki mlin gosp. Pongraca in Pleiweis-a v Karlovcu je 23. dne t. m. pogorel; zgorelo je nek 12.000 vaganov žita, 12.000 centov moke, mnogo mašin itd. Kako se je začel oginj, se še ne vé; škoda je nek cenjena na 190.000 gld., zavarovan je bil mlin za 132.000 gold. — Kakor se sliši, bo beneški deželni zbor še le v jeseni pozvan. — Poljske homatije še zmiraj zvonec nosijo, ker se punt čedalje bolj širi (agitacija sega celó v našo Galicijo), in so tudi ustajniki v boji večidel srečni; govorí se celó, da mnogo ruske mladine hití Poljakom na pomoč. Ruska vlada ni še odgovora dala pismom francozke, angležke in avstrijanske vlade, in ga, kakor pravijo, tudi ne bo še tako hitro; to pa pripovedujejo časniki, da je ruski car Aleksander pozval careviče in ministre v skriven zbor, v kterem so nek nejevoljne besede padle na omenjene vlade, češ, da navdušujejo s takim početjem punt poljski in da ruska vlada se ne bo dala siliti po unanjih upljivih. Od cesarja Napoleona se zato pripoveduje, da ga je trdna volja z Rusi, pa tudi s Prusi, ki stojé na strani Rusom, začeti vojsko in da nagovarja Švedce in Dance, da bi ž njim potegnili zoper Ruse. Toliko bolj, pravijo, pa mika Napoleona taka vojska, ker želja po meji ob Rajnu, ki je v oblasti pruski, vedno tli v persih Napoleonovih. Ako je vse to res, se pač čudno prekucuje svet; ni davno, kar je ves svet trepetal o pripovedovanji trdne zveze med rusko in francozko vlado zastran Turčije, — zdaj pa se že od vojske govori med njima. — V Trebinjah so Turki kristjansko šolo napadli, nekoliko duhovnov ranili in otrók pobrali. Vražje turške kolovodje so vjeli in zaprli, otroke pa rešili. Na to so Turčini privreli in terjali, naj se izpusté zaprti tolovaji.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.